

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПІДЛІТКАМИ, ЯКІ МАЮТЬ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНІСТЬ (НА ПРИКЛАДІ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ)

В статті автор аналізує проблему інтернет-залежності підлітків від соціальних мереж. Проаналізовано особливості інтернет-залежності, критерії інтернет-залежності, основні класифікації інтернет-залежності. Автор розкрив основні причини виникнення залежності від соціальних мереж. Стаття містить також рекомендації щодо соціальної роботи з підлітками, які мають залежність від соціальних мереж.

Ключові слова: Соціалізація, Інтернет, інтернет-залежність, соціальні мережі, ігроманія.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день проблема взаємодії людини й комп'ютера є однією з актуальних. Сучасним суспільствам притаманні розмаїття культур, релігій, способів життя та способів самовираження людини. В той же час в будь-якому демократичному суспільстві обов'язковим чином виникає необхідність здійснення соціального контролю за девіантною поведінкою окремих індивідів та соціальних груп. Такі види девіантної поведінки як наркоманія, ігроманія, алкоголізм, тютюнокуріння та інші вважаються асоціальними і перебувають під постійним контролем суспільства. Проте сьогодні існують певні види поведінки, які не несуть в собі прямої, явної загрози суспільству, та все ж мають негативні наслідки для людини і соціуму в цілому. До таких можна віднести Інтернет залежність: людина, яка проводить більшість часу за комп'ютером, не заважає і не загрожує оточуючим. Але при цьому людина втрачає поступово важливі соціальні контакти, перестає повноцінно виконувати соціальні функції, деградує як особистість.

Мета нашої статті розглянути явище та симптоми Інтернет-залежності (на прикладі соціальних мереж) у підлітків та проаналізувати її вплив на соціалізації підлітків.

Проблема інтернет-залежності займалися такі науковці як Бутова В.А., Войскунский А.Е., Єгоров А.Ю., Кузнецова Н.А., та багато інших, які в своїх працях визначили причини, ознаки, вплив на розвиток суспільства та шляхи подолання інтернет-залежності.

Проблема формування безпечної діяльності молоді в Інтернет-мережі є однією із складових соціальної політики у сфері соціального розвитку, про що свідчить низка законів та спеціальних програм, прийнятих та доповнених на початку XXI століття. Це Указ Президента України "Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні" (2000), Конвенція про кіберзлочинність (2001), закони України "Про Національну програму інформатизації" (1998), "Про захист суспільної моралі" (2003), "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки" [3].

На думку Т.Г.Веретенко, одним з основних аспектів вивчення впливу Інтернет на особистість є проблема Інтернет-залежності, залежності від пошуку інформації, комунікації у віртуальному світі та інших видах діяльності молоді в інформаційному просторі Всесвітньої мережі Інтернет [3]. Інтернет є сьогодні важливим фактором соціалізації великої кількості підлітків. Він здійснює інформаційний та нормативний вплив на їхню особистість. Об'єктом нашого дослідження виступає інтернет-залежність від соціальних мереж як соціально-педагогічне явище.

Результати теоретичного дослідження. Термін "інтернет-залежність" розглядають як непереборне бажання до всесвітньої мережі Інтернет, що характеризується згубною дією на побутову, навчальну, соціальну, робочу, сімейну, фінансову сфери діяльності. За ступенем виходу від реальності інтернет-залежність дуже нагадує потяг до наркотиків, алкоголю, азартних ігор.

Інтернет-залежність – це не хімічна залежність, тобто вона не приводить до руйнування організму. Якщо для формування традиційних видів залежності вимагаються роки, то для Інтернет-залежності цей термін різко скорочується.

Більш розгорнуту систему критеріїв приводить Іван Голдберг. На його думку, Інтернет-залежність можна констатувати при наявності 3 пунктів з наступних:

1. Кількість часу, яку потрібно провести в Інтернеті, щоб задовольнити власну потребу (іноді почуття задоволення від спілкування в мережі межує з ейфорією), помітно зростає;
2. Якщо людина не збільшує кількість часу, що вона проводить в Інтернеті, а вміло його контролює, то ефект помітно знижується;
3. Користувач робить спроби відмовитися від Інтернету чи хоча б менше проводити в ньому менше часу;

4. Тимчасове або часткове припинення чи скорочення часу, перебування в Інтернеті приводить користувача до поганого самопочуття.

Проте на нашу думку, слід зазначити, що головною причиною виникнення Інтернет-залежності у дітей та підлітків науковці вважають недостатнє спілкування і взаєморозуміння з батьками, однолітками і значущими людьми. Тому за таких причин діти та підлітки звертаються все частіше до соціальних мереж.

Існує чимало класифікацій інтернет-залежності серед яких особливе місце займає залежність від соціальних мереж. Соціальна мережа – це соціальна структура, яка може бути утворена індивідами або організаціями. Вона відображає різноманітні зв'язки між ними через різні соціальні взаємовідносини, починаючи з випадкових знайомств і закінчуючи тісними родинними зв'язками. Саме ж поняття "соціальна мережа" було введено в обіг у 1954 році англійським соціологом Джеймс Барнс у збірці робіт "Людські стосунки". Соціальна мережа – це спільнота людей, об'єднаних однаковими інтересами, уподобаннями або тих, хто має інші причини для безпосереднього спілкування між собою.

Соціальні мережі можна класифікувати за функціональною приналежністю: для розшуку людей, для розваг та спілкування (AsianAvenue, odnoklasniki.ru, vkontakte.ru, Мой мир, Мой круг, Connect, МирТесен); для роботи та бізнесу (moikrug.ru, linkedin.com); спеціалізовані соціальні мережі для тематичного спілкування особливих соціальних груп та категорій людей (інваліди, батьків з малими дітьми, люди з нетрадиційною сексуальною орієнтацією, програмісти та інші) та глобальні (facebook.com, myspace.com, Instagram, Twitter) інші.

Зацікавленість підлітків соціальними мережами згодом переростає в патологічну необхідність бути он-лайн. Життя в соціальній мережі стає настільки цікавим, що в реальному житті підліток взагалі перестає спілкуватись. Якщо різке обмеження доступу до соціальної мережі викличе у підлітка напад паніки чи розпачу – можна вважати, що це і є відправна точка соціально-педагогічної роботи з такою дитиною. Дуже важливо діяти негайно та невідкладно.

Соціальна мережа є універсальним засобом комунікації і пошуку людей, з її допомогою можна завжди бути на зв'язку, дізнаватися новини про друзів, а для багатьох людей вона є дуже зручним способом самовираження. Тому, основними рисами Інтернет-спілкування в соціальних мережах є анонімність; відсутність невербальної інформації, установка на бажані риси партнера; добровільність контактів; стійке прагнення підлітків до емоційного наповнення тексту, що виражається у створенні спеціальних знаків для позначення емоцій – "смайликів"; прагнення до нетипової, ненормативної поведінки. Небезпека соціальних мереж в анонімності і можливості приховувати свою особистість, приміряючи різні ролі за своїм бажанням. Підлітки грають роль того, ким би їм хотілося бути, йдучи від реальності і проживаючи в мережі чужу, абсолютно несхожу на реальність, життя. У деяких випадках це призводить до роздвоєння особистості і втрати почуття реальності.

Потрібно відзначити, що серед головних завдань соціальних мереж було об'єднання людей, які мають можливість підтримувати зв'язок на відстані. Багато відшукали своїх родичів, однокласників, друзів дитинства. Нас сьогодні ще й така характеристика як значна економія коштів на мобільному рахунку, дає можливість листуватися в мережі, особливо, якщо пакет послуг Інтернету безлімітний, адже вам не доведеться телефонувати в іншу країну. Зручно вирішувати питання швидко, до того ж можна листуватися відразу з декількома людьми одночасно.

Користувачі соціальних мереж використовують їх для того, щоб розповісти оточуючим про позитивні моменти свого життя. Наприклад: поділитися своїми фотографіями з чергової відпустки, похвалитися придбанням будь-якої речі, викласти в мережу смішні ролики про своїх домашніх вихованців тощо.

Об'єктом для соціально-педагогічної роботи стають діти та підлітки груп ризику, у яких не задовольняється потреба у визнанні та прийнятті. Для повноцінного розвитку підліткові необхідно отримувати різноманітні стимули з навколишнього світу. Найбільш значущими є стимули, одержувані від інших людей. Тому, коли зовсім незнайомі люди раптом несподівано проявляють інтерес до персональної веб-сторінки дитини чи підлітка, у них підвищується самооцінка, він відчуває себе упевненим і потрібним. На інтернет-наркотик також можуть підсісти підлітки із інфантильним мисленням. Ці діти постійно тягнуться за враженнями і розвагами, яких в соціальних мережах безліч [5].

Також за допомогою соціальної мережі підліток задовольняє приховані потреби, які не прослідковуються в його реальному житті, а проявляються лише у мріях і фантазіях. Цей соціальний ресурс ж забезпечує їх втілення через можливість анонімних соціальних взаємодій, за допомогою яких можна створювати нові образи власного "Я". Також сюди можна включити також можливість пошуку нового співрозмовника без необхідності утримувати увагу попереднього (оскільки в будь-який момент можна знайти іншого). Крім того не варто забувати і про необмежений доступ до особистої інформації користувачів [7].

Соціальні мережі для дітей та підлітків у такому разі виступають чи не єдиним засобом для набуття соціального досвіду, який не завжди є об'єктивним і достовірним. Науковцями сьогодення визначено, що соціальні мережі мають величезний потенціал, причому як позитивний, так і негативний, а

це викликає занепокоєння та необхідність у здійсненні соціального контролю за поведінкою окремих індивідів, а особливо підлітків, у яких сформувалась залежність від соціальних мереж.

Наприклад, особистісні справи пішли не так добре, як би хотілося б, то соціальні мережі з хорошого друга відразу перетворюються на ворога. Нemoжливiсть поскаржитися на проблеми через страх осуду і нерозуміння тільки посилюють пригнічений настрій і цілком можуть призвести до депресивного стану у підлітка. Роздратування, ревності, завищені очікування і заздрість – соціальні мережі, на жаль, дають приклад підліткам проявити не найкращі якості своєї натури. Ви чекаєте позитивних відгуків і вихвалень, а вас проігнорували або ще гірше – розкритикували. Ви написали другу щось, особисте і важливе, а він не звернув уваги і не відповів. Як наслідок – образа і злість на нього.

Більшість науковців зазначають, що не слід чекати від соціальної мережі повноцінного спілкування. Набагато ефективніше призначити другу зустріч у кафе і там поговорити про свої проблеми. Вас напевно вислухають і, швидше за все, підтримають. Зворотний бік такого спілкування – відхід від справжнього життя, неможливість налагодити контакти з реальними людьми. І ця проблема дійсно дуже небезпечна: підліток замикається на своїх переживаннях, перестає спілкуватися з рідними і близькими, так як не знаходить належного розуміння. Підлітки втрачають навик прояву інтересу до інших людей в реальному житті.

Про те позитивною рисою соціальних мереж стала можливість створення груп за інтересами. Кожен зможе знайти те, що йому до душі, починаючи від офіційних груп улюблених виконавців, закінчуючи обговоренням тропічних метеликів або модних новинок. Зручні такі групи для студентської молоді, адже завдяки їм завжди можна дізнатися новини університету, розклад занять або отримати завдання з навчальних дисциплін.

Саме позитивний бік соціальних мереж необхідно використовувати для соціально-педагогічної роботи з підлітками. З метою формування безпечної діяльності молоді в Інтернет-мережі необхідно впроваджувати заходи, які спрямовані на поінформованість молоді щодо ризиків віртуального світу, формування критичного мислення та мультидисциплінарної взаємодії фахівців, які займаються формуванням безпечної діяльності молоді в Інтернет-мережі [3].

Тому соціальному педагогу в роботі з дітьми та підлітками, які мають залежність від соціальних мереж необхідно дотримуватися деяких рекомендацій для тих, хто вже усвідомив власну небезпеку відносно соціальних мереж:

1. Необхідно запропонувати підлітку поїхати на певний час туди, де немає Інтернету, не беручи жодних електронних носіїв.

2. Якщо не вдається віднайти таку можливість, то слід запропонувати вилучати профілі в соціальних мережах по одному щотижня, замінюючи їх новими ресурсами, на яких часто оновлюється інформація.

3. Необхідно переконати батьків у тому, що їх дитина може мати інтереси і потреби, що затьмарюють інтереси батьків. Необхідно наполегливо шукати нові теми і форми взаємодії з підлітком.

4. Слід переконати самих батьків у тому, що вони мають розділити з підлітком його захоплення не на словах, цікавитися щиро і брати активну участь в його житті. Але дитяче захоплення не повинно ставати захопленням батьків, їм необхідно мати власне хобі, щоб своїм прикладом заохочувати і зацікавлювати.

5. Потрібно залучати дитину до реального світу, вчити спілкуватися з іншими дітьми. Можна підібрати спільно з підлітком гурток чи секцію, групи самопомоги де багато однолітків – нехай жива розмова і "живі" друзі стануть кращими співрозмовниками, ніж віртуальні.

6. Ні в якому разі батьки не повинні відстежувати контакти і розмови в підліткових соціальних мережах – одним необережним словом вони тільки глибше можуть загнати підлітка в цей "несправжній" світ. Потрібно просто поцікавитися у самої дитини, з ким вона там дружить, які групи цікаві і т.д.

7. Далі можна порекомендувати батькам підлітка постійну альтернативу соціальним мережам: в першу чергу дружнє спілкування з батьками, у другу – спорт, декоративно-прикладне мистецтво, фізична праця (наприклад, робота на ділянці), читання літератури, гуртки і десятків однолітків поза його групою, з чіми сім'ями знайомі батьки підлітка. В ідеалі неповнолітньому не варто входити в Інтернет без дорослих, які бачать, що відбувається на екрані.

Якщо підлітку самому складно прийняти рішення і відмовитися від соціальних мереж, то соціальний педагог може порекомендувати батькам залучити до роботи психолога, можливо, як варіант залучення підлітка до різноманітних тренінгових груп – груп самопомоги, груп психотерапії тощо.

Проаналізувавши педагогічну та соціально-педагогічну літературу, ми можемо стверджувати, що соціально-педагогічна робота з підлітками залежними від соціальних мереж має ряд своїх особливостей: потребує орієнтації по темі досліджуваної тематики, знання особливостей психічного та фізичного розвитку в даному віці, знання методів та форм роботи з такими підлітками. Одним з ефективних засобів такого корекційного впливу на підлітків залежних від соціальних мереж є альтернативні види діяльності як корекційного інструментарію.

На наш погляд, результати таких досліджень стануть у нагоді при визначенні шляхів профілактики виникнення інтернет-залежності від соціальних мереж у підлітків. Тому, подальшого дослідження потребують чинники та наслідки виникнення залежності від соціальних мереж серед дітей та підлітків, її форми, особливості розповсюдження в підлітковому середовищі тощо.

Використані джерела

1. Белінська О.Н., Жичкина А. М. Сучасні дослідження віртуальної комунікації: проблеми, гіпотези, результати [електронний ресурс] // www.psychology.ru/internet.
2. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика. Навчальний посібник / За ред проф. С. О. Сисоєвої. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – 134 с.
3. Веретенко Т.Г. Детермінанти формування безпечної діяльності молоді в Інтернет-мережі [електронний ресурс] // <http://elibrary.kubg.edu.ua>
4. Гончарук В.Д. Безпека дітей в Інтернеті: попередження, освіта, взаємодія [електронний ресурс] // <http://konf.koipro.kr.ua>
5. Лаврухіна О.І. Інтернет-залежність як проблема сучасності [електронний ресурс] // www.rusnauka.com/10_DN_2012
6. Сергеева Н.В. Соціально-педагогічні умови профілактики комп'ютерної адикції підлітків: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. педаг. наук : спец. 13.00.05 / Н.В. Сергеева. – К., 2010. – 19 с.
7. Церковний А. Аспекти формування Інтернет-залежності [електронний ресурс] // www.politik.org.ua/vid/magcontent.php

Novgorodskyy R.

SOCIAL WORK WITH TEENAGERS WITH INTERNET ADDICTION (FOR EXAMPLE, SOCIAL NETWORKS)

In this article the author examines the problem of Internet addiction teenagers from social networks. The peculiarities Internet addiction, Internet addiction criteria, the basic classification of internet addiction. The author revealed the main causes of dependency on social networks.

The reasons depending on the social networking author emphasizes not meet their own needs for recognition and acceptance among peers. Problems in communication with parents. Also, the lack of recreational activities. The article includes recommendations for social work with adolescents who are dependent on social networks. 1. You need to spend time without the Internet and no electronic media. 2. Delete profiles on social networks for one week. 3. You must aggressively seek new themes and forms of interaction with the teenager. 4. Parents have to share his passion for teens not in words, interested and actively involved in his life. Children should not become seizure delight parents. 5. It is necessary to involve the child for the real world, learning to interact with other children. 6. Parents do not have to keep track of contacts and conversations of teenagers in social networks. 7. It is necessary to attract teenagers to communicate with parents. Involve adolescents in alternative activities – sports, arts and crafts, physical labor, reading literature circles.

Analyzing pedagogical and social pedagogical literature, we can assert that social pedagogical work with teenagers dependency upon social networks has a row of the features: needs an orientation on the topic of the investigated subjects, knowledge of features of psychical and physical development in this age, knowledge of methods and forms of work with such teenagers. One of effective facilities of such correction influence on teenagers dependency upon social networks there are alternative types of activity as a correction tool.

Key words: socialization, internet, internet-addiction, social networking, gambling.

Стаття надійшла до редакції 12.11.2014